

Kim Qvist, direktør i Danmarks Økologiske Jordbrugsfond, mener, at man bør registrere de udlændinge, der køber dansk landbrugsjord, og stille krav til dem. Foto: Henrik Hindby Koszyczarek

“ Jeg bliver forurolet, når de dårlige investeringer i landbruget før finanskrisen skal reddes af kapitalfondene. Jeg er bange for, at den danske natur og vores fælleseje står for skud.

KIM QVIST, DIREKTØR FOR DØJ

Jordbrugsfond frygter udlændinges indtog i dansk landbrug

Kapitalfondene har næppe en interesse i at fremme biodiversiteten og beskytte drikkevandet, mener direktøren for Danmarks Økologiske Jordbrugsfond

EJENDOMSHANDEL
AF HENRIK HINDBY KOSZYCZAREK

Kim Qvist har selv oplevet at blive overbudt af en kapitalfond og dermed gå glip af købet af en landbrugsjendom.

Som direktør for Danmarks Økologiske Jordbrugsfond har han været med til at opkøbe en række danske landbrug med henblik på at sikre generationsskiftet og drive gårdene efter økologiske principper med skærpede krav til natur- og klimaindsatser.

Derfor bekymrer det ham, at stadig flere landbrugsejendomme opkøbes af udenlandske kapitalfonde, uden de mødes med restriktioner.

»Jeg bliver forurolet, når de dårlige investeringer i landbruget før finanskrisen skal reddes af kapitalfondene. Jeg er bange for, at den danske natur og vores fælleseje står for skud,« siger han.

Løser ikke problemer

Årsagen til den udenlandske interesse er - ud over de manglende restriktioner - at priserne på den danske landbrugsjord er faldet drastisk de senere år, og med de lave og sågar negative renter kan det synes som en god investering for fondene at investere penge i dansk landbrugsjord og vente på afkastet.

Kim Qvist frygter imidlertid, at opkøbene udelukkende er med et afkast for øje.

»Gør de det, fordi de vil fremme biodiversiteten? Beskytte drikkevandet? Udbrede økologien? Sikre at den næste generation af landmænd kan komme til fadet? Næppe. Den fremtid vi ønsker, at landbruget går i møde med øget dyrevelfærd, beskyttelsen af vores drikkevand, et lettere generationsskifte og en klimavenlig produktion, får vi ikke løst ved at invi-

tere de kapitaltunge indenfor,« siger Kim Qvist.

For let at købe jord

Han anerkender, at landbrugene uanset ejer selvfølgelig skal drives efter de danske regler, selvom de er på udenlandske hænder, og derfor skal leve op til gældende krav. Problemet er blot, at der er behov for, at man gør mere, end hvad reglerne foreskriver, mener Kim Qvist.

»Vi snakker om, at samfundet har brug for, at der gøres en særlig indsats - altså frivillige tiltag. Og det er jo ikke kapitalfondene, der sidder i forsamlingshusene for at understøtte udviklingen i landdistrikterne,« siger han.

Derfor undrer det ham, at udlændinge frit kan opkøbe landbrugsjord i Danmark, mens der er restriktioner, når en udlænding vil købe et sommerhus. Man bør som minimum registrere, hvem der køber landbrugsjendommene og stille krav til dem, mener han.

Også Lone Andersen, viceformand i Landbrug & Fødevarer, undrer sig over, at det er så let for udlændinge at opkøbe danske land-

brug. Ligesom Kim Qvist mener hun, at man bør registrere, hvem der køber arealerne.

»Ellers kan loven ikke evalueres, og man ved derfor ikke, om det er ved at løbe løbsk,« siger hun til Kristeligt Dagblad.

Fødevareminister Mogens Jensen (S) oplyser i en mail til avisen, at regeringen har nedsat en ekspertgruppe, der skal se på sagen.

Han ser dog ikke noget problem i, at udlændinge ejer og driver landbrug i Danmark, eftersom danskere gør det samme i udlandet.

»Når det er sagt, skal der stadig være mulighed for, at danske landmænd kan drive landbrug i Danmark, og at unge landmandsudannede med en drøm om at blive selvstændige producenter skal have mulighed for det,« skriver han.

Kim Qvist kan godt se pointen i, at danskerne også selv køber jord i udlandet, men anser det ikke som noget, der gør problemstillingen mindre relevant:

»Man kan spørge sig selv, om den adfærd, vi har haft i udlandet, ligner den, der nu rammer os?«

Følger FN's principper

Et af de udenlandske selskaber, der har gjort sit indtog i Danmark, er FarmCompany A/S, som netop har købt sit ottende landbrug i Danmark og desuden har givet 10 gode råd til, hvorfor det er godt at investere i jord i Danmark.

Selskabet oplyser dog på sin hjemmeside, at dets investeringsrådgiver, BlueHarvest, har underskrevet FN's seks principper om etiske investeringer, og i sommer kunne Jens Ohnemus der er bestyrelsesformand i selskabet, meddele, at alle danske landbrug ejet af FarmCompany A/S nu drives af 100 pct. vindenergi, samt at selskabets hovedkvarter i Vejen opvarmes af jordvarme:

»Bæredygtige landbrugsmetoder er et fokusområde for FarmCompany. Vores investorer holder et tæt øje med, hvordan vi imødekommer nogle af FN's verdensmål for bæredygtighed, hvilket vi uddyber i vores 'Impact og Sustainability'-rapport,« sagde Jens Ohnemus dengang.

Det er englænderen David John Hughes, der ejer aktiemajoriteten i FarmCompany A/S.

Køb en folkeaktie og giv en julegave til økologisk landbrug

Økologiske folkeaktier skal skaffe penge til at opkøbe og omlægge flere danske landbrug til økologi

Via platformen Coop Crowdfunding bliver det fra 1. december muligt at støtte omlægningen til økologi og samtidig gøre det nemmere for næ-

ste generation at komme ind i erhvervet.

'Er du en af de mange, som gerne så, at en større del af dansk landbrug bliver omlagt til økologi, får du fra 1. december mulighed for selv at bidrage til at skubbe udviklingen af landbruget i en grønnere retning,' oplyser Danmarks Økologiske Jordbrugsfond i en meddelelse til Okologisk.nu.

Bag initiativet med økologiske fol-

keaktier står Danmarks Naturfredningsforening, Coop og Økologisk Landsforening. De tre parter har indgået en samarbejdsaftale, som skal sikre, at alle borgere får mulighed for at bidrage til en bæredygtig udvikling, uden at de behøver dræne deres bankkonto.

Direktør for Danmarks Økologiske Jordbrugsfond, Kim Qvist, oplyser, at bidragsyderne helt selv kan bestemme, hvor stort et beløb de ønsker at

betale til køb af økologiske folkeaktier, som er med til at sikre mere natur og rent drikkevand.

»Alle de penge, som kommer ind, bliver puljet, inden de bliver ligeligt fordelt mellem Coop, Danmarks Naturfredningsforening og Økologisk Landsforening, som har forpligtet sig til at købe ordinære aktier i Dansk Økojord a/s,« siger Kim Qvist.

, som er det datterselskab under Danmarks Økologiske Jordbrugs-

fond, som står for opkøbene af landbrugsjord.

»Hvis du køber folkeaktier for 1000 kr., kan du sikre mindst 74 kvm jord bliver opkøbt af fonden. På 74 kvm kan der produceres nok til at dække en persons årlige forbrug af grøntsager,« siger Kim Qvist.

Han oplyser, at det stadig er muligt at købe ordinære aktier til 1.000 kr. stykket. Mindste køb er 10 stk. jb@okologi.dk

Grønt generationsskifte – Hvorfor er det så svært?

Kim Qvist er ikke i tvivl: Danmark har de værktøjer, der skal til i omstillingen af landbruget til en mere klimavenlig produktion; men så længe de etablerede landmænd er bundet til deres ejendomme af gæld, er det praktisk taget umuligt for den næste generation at komme til at drive landbrug på egen bedrift. I denne kronik kaster Kim Qvist lys over de strukturelle problemer, der blokerer vejen for de unge landmænd

Helt op til 70 pct. af landbrugsproduktionens provenu går til finanssektoren og kun 30 pct. til landmanden. Det afholder mange fra at gå ind i erhvervet, for hvem gælder at sikre, at andre bliver fede, mens man selv står tilbage med nedslidning og lange arbejdsdage i al slags vind og vejr og sidst men ikke mindst den største risiko. Illustrationer: Colourbox.

KRONIK
AF KIM QVIST

Velfærdsstaten Danmark bygger rigtig meget på den rigdom, vi har skabt som landbrugsland, ingen tvivl om det. Men skal vi fortsat være landbrugsland og dermed fortsat skabe værdi for samfundet, bør vi gøre os parate til en ny tid, en grønere tid, en mere klimavenlig tid, klimaspørgsmålet er jo kommet for at blive, og landbruget er dels synder, dels problemløser. Jeg tror på, vi har de værktøjer, der skal til. Vi er dog noget udfordret.

Udfordringen er, at vi har baseret meget af vores landbrugsproduktion på store bedrifter, som kræver stor kapitalbinding. Vi har endvidere baseret vores produktion på primært eksport for end 120 mia. alene på fødevarer (primært gris, mejeriprodukter og minkskind), samtidigt med at vi importerer fødevarer for mere end 72 mia. Oven i dette har finanssektoren efter finanskrisen skruet tommelfingerskruen på i forhold til risikovillig kapital. Sidst men ikke mindst har

landbrugserhvervet formentlig den højeste gennemsnitsalder af alle erhverv.

Økonomidirektøren i en stor dansk eksportvirksomhed sagde til mig forleden: "Vores succes og fortsatte vækst er båret af et marked, der efterspørger vores produkt, og vores evne til at få kvalificerede ingeniører."

Dansk landbrug er ligeledes drevet af, hvad markedet ønsker og den kvalificerede arbejdskraft, der kan producere det.

Hvis markedet skriger på klimavenlig produktion i fremtiden, og hvis vi skal fortsætte med at have 'license to produce', så skal vi i højere grad omstille os og med en hastighed, der rykker hurtigere end den tid, det tog at tømme danske butikker for buræg. Så vi skal være meget omstillingsparate til markedet. Det kendetegner nu meget godt det, som dansk landbrug er kendt for og har vist i al tid. Men hvad med den kvalificerede arbejdskraft, altså næste generation, der skal tage over, hvordan får vi dem på banen? Her er vi virkelig udfordret. Lad mig blot i flæng nævne:

► Efter finanskrisen, hvor vi fik jordprisen banket op og krydret det med schweizerfranc og renteswap, er kravet til nye landmænd, der gerne vil overtage en ejendom, at de skal stille med 20 pct. i egenkapital. Det er ikke enhver beskåret på en 3f-overenskomst i landbruget at skrabe 4 mio. kr. sammen til en gennemsnitsejendom på 20 mio. kr.

► Strukturudviklingen har blandt

andet gjort, at mængden af landbrug er faldet markant, men de, der er tilbage, er blevet markant større. Det binder rigtig megen kapital, og det bliver egenkapitalkravet som bekendt ikke mindre af. Der skal altså større og større beløb til.

► Mange ældre landmænd er teknisk insolvente. De købte dyrt før finanskrisen, og de afskrivninger/nedskrivninger, de er blevet mødt med, gør, at der ofte er mere gæld end værdi for pengene. Det betyder, at hvis jeg sælger nu til lavere pris, så får jeg tab og har faktisk heller ikke sparet op til pension. Jeg venter på bedre tider. Det bliver alderen jo ikke mindre af, og de unge kommer ikke til.

► Det provenu, som landbruget generer på sin produktion, bruges primært på at betale finanssektoren for at stille jord og produktionsapparat til rådighed, helt op til 70 pct. af dette provenu er altså til finanssektoren og kun 30 pct. til landmanden. Det afholder mange fra at gå ind i erhvervet, for hvem gælder at sikre, at andre bliver fede, mens man selv står tilbage med nedslidning og lange arbejdsdage i al slags vind og vejr - og sidst men ikke mindst den største risiko.

► Traditionel finansiering er typisk båret af Realkreditlån på 45-55 pct., 20 pct. egenkapital og 25-35 pct. bank. Udfordringen er, måtte man selv have egenkapital, at skaffe de 25-35 pct. i

banken. De sidste bankpenge er også de dyreste, har hørt op til 12-14 pct. i rente. Så grundlæggende bliver det samlede renteniveau for højt i forhold til en produktion, som for ofte ligger på en afkastgrad omkring 5-6 pct.

► Finansmarkedet er ramt af, at der skydes mange penge ind i det for at stimulere væksten, som blandt andet udebliver i det sydlige Europa og nu også i Tyskland, der er vores største nærmarked. Det betyder, at det er let at få penge til lav rente (lige med undtagelse af landbruget) - sågar negativ rente. Det betyder, at mange, der har stor kapital (kunne være kapitalfonde) ikke kan få deres mange penge forrentet i banken. De søger så sikker havn, indtil markedet har stabiliseret sig. Her er Danmark et godt sted. Vi har stabilt politisk miljø, lav inflation, ingen social uro, stærk krone, god samfundsøkonomi osv., og sidst men ikke mindst prisen på jorden er faldet til et eftertragtet niveau. Så de køber dansk landbrugsjord og venter på, at prisen stiger (spekulation), og så sælger de. Næste generation kan ikke konkurrere med deres muskler på markedet.

► Dansk landbrug er primært bygget på at være på verdensmarkedet med produkter til marginale priser. Primært producerer vi svin, minkpels og mejeriprodukter, og vores arealer anvendes primært til foder og ikke humanernæring. Grundlæggende er vi der på to forudsætninger margi-

nale priser og meget konjunkturbestemt (svinepest i Kina kaldes af nogen konjunkturbestemt, af andre en ulykke og ikke et retvisende billede af et marked ..men den enes død den andens....). Hvis du spørger dem, der skal finansiere landbruget, om det er fedt at være der, hvor det er konjunkturfølsomt (meget) til marginale priser, med lav indtjeningsgrad, meget personbåret, er svaret et rungende: Nej, da denne sektor bygger på et centralt begreb: Sikkerhed. Det betyder, at det bliver svært at få løstnet båndende til mere risikovillig kapital - og uden risikovillig kapital intet generationsskifte.

Ovenstående er enkelte af flere udfordringer, som alle kan være kontra-produktive for et generationsskifte. Der skal kigges dybt i værktøjskassen for at finde løsninger. Løsningerne er der, hvis man vil bruge energi, entusiasme, innovation og være parat til at bryde med dogmerne. Herunder om vi fortsat tror, at vi skal være på et verdensmarked båret af massiv proteinimport, og at dansk jord primært skal bruges til dyrefoder. Jeg tror, finanssektoren er mere klar til at hjælpe, hvis vi som erhverv tager klimaskænen i egen hånd. Og ingen fødevarer uden nye bønder.

Og så skal vi passe på, det ikke bliver for meget *Money rules the world* og for lidt samfundssind.

Kim Qvist er direktør for Danmarks Økologiske Jordbrugsfond.

Kirsten, Jens og Anders samarbejder

I projektet 'Det samfundsnyttige landbrug' er der udviklet undervisningsmateriale, som skal inspirere unge landmænd til at komme i gang som selvstændig landmand på lejet jord

GENERATIONSSKIFTE

AF IRENE BRANDT-MØLLER

»I Det samfundsnyttige landbrug vil vi meget gerne inspirere de unge til at komme i gang med at etablere et landbrug, og derfor har vi udviklet forskelligt undervisningsmateriale, som kan benyttes på landbrugsskolerne,« fortæller Lone Andreasen, der er projektleder i Det samfundsnyttige landbrug, DSL.

Hun har præsenteret materialet for nogle af landbrugsskolerne; men det er ikke så let at få plads i undervisningsplanerne.

»Somme tider tænker jeg: Er der en næste generation i landbruget? Der er jo unge nok, som søger ind på uddannelserne. Men nogle af dem ser det ikke som attraktivt selv at etablere sig. Og blandt de, der drømmer om at etablere sig med egen gård, har mange udgangspunkt i det traditionelle landbrug, hvor de køber en gård og driver den. Men i takt med at gårdene er blevet større er priserne steget voldsomt, og der er ikke ret mange unge landmænd, der har en realistisk chance for at etablere sig på egen gård, når prisen for en gård er over 25-30 millioner kroner,« siger Lone Andreasen.

Andre veje til egen virksomhed

De cases, DSL har udviklet, tager alle afsæt i, at de unge kan komme i gang med egen landbrugsproduktion med en meget mindre investering.

»Desværre har vi ikke kunnet spore den helt store interesse for vores modeller, når vi præsenterer dem. Men jeg tror, at tiden arbejder for sagen. Det tager tid at få ændret bevidstheden om, hvordan man kan etablere sig med landbrug,« siger Lone Andreasen.

Den ene case, som de unge præsenteres for, handler om den unge landmand, Kirsten, der samarbejder med den etablerede planteavler Jens og grøntsagsavleren Anders. Kirsten har investeret 3 mio. kr. i tre mobile grisestalde, hvor hun kan fravæne og opfede slagtegrise, som hun aftager fra Svend. De mobile grisestalde er placeret på Jens' kløvergræsmarker. I alt passerer grisene i løbet af et år 24 ha. Grøntsagsavleren Anders

rykker hvert år ind på otte af de 24 ha og dyrker grøntsager, når grisene har afgræsset, gennemrodet og gød det kløvergræsmarken.

God forretning

»Vi har beregnet, at Kirsten med en daglig arbejdsindsats på ca. fire timer om dagen og 150 timers lønarbejde om året hos enten Jens eller Anders i spidsbelastningsperioder, hvert år kan trække 200.000 kr. efter skat ud til privatforbrug. Forudsætningen er dog noget bedre - men ikke urealistiske - priser for økologiske grise, end i øjeblikket. Og jeg er overrasket over, at nogle af de unge melder tilbage, at 200.000 kr. efter skat ikke er nok, i stedet siger de: Kom igen, når hun kan tjene det dobbelte,« siger Lone Andreasen.

Med udgangspunkt i, at der i Danmark er brug for, at landmænd kan og vil etablere nye, robuste landbrugsvirksomheder, som kan bidrage med løsninger på samfundets udfordringer vedrørende klimaet, biodiversiteten, næringsstofhusholdningen, forvaltningen af økosystemer og sociale arbejdssteder, har DSL siden sidste efterår tilbudt unge landmænd et kursusforløb, hvor de præsenteres for forskellige modeller for at starte nye landbrugsvirksomheder. De unge landmænd arbejder i kursusforløbet med deres egne virksomheders forretningsmodeller, finder samarbejdspartnere og udvikler samarbejdet, lægger et 5-årigt drifts- og finansieringsbudget samt udarbejder en handlingsplan med budget for opstarten af deres virksomheder.

»Kurset er udviklet til unge landmænd, der starter egen virksomhed i forløbet. Undervejs mødes de med andre unge nystartede landmænd flere gange og med de udviklingskonsulenter, der er tilknyttet projektet,« forklarer Lone Andreasen.

Hun ærgrer sig dog over, at det endnu ikke er lykkedes at samle nok interesserede unge, til at kursusforløbet er blevet realiseret.

»Vi arrangerede sidste år to møder på Sjælland og i Jylland, hvor der var pæn opbakning, og en del unge landmænd kom forbi og hørte om vores tilbud. Så de unge er derude; og vi vil gerne bidrage til at de kommer bedst muligt fra start, hvis de vælger

Siden Det samfundsnyttige landbrug startede, har projektet været vært ved en række arrangementer. Billedet er taget for tre år siden i Vejle, hvor deltagerne diskuterede nye ejerformer i landbruget, og hvordan unge kan komme i gang med at etablere nye landbrugsvirksomheder. Foto: Det samfundsnyttige landbrug.

Lone Andreasen.

at benytte modeller fra DSL for deres etablering,« siger Lone Andreasen.

Halvering af antallet

I 2008 var der 717 bedriftsejere i Danmark, som var under 30 år. I 2018 var antallet stort set halveret til 367. I samme periode er hver femte landbrugsbedrift forsvundet,

og de unge landmænd udgør procentvis en mindre og mindre del af landmændene.

»Der er enorme potentialer i nye samarbejder. Vi skal bare indse det, og så tager det tid og ekstra overskud i en periode, hvor vi skal opbygge den nye organisering,« siger Lone Andreasen.

Hun er overbevist om, at de samarbejdsmodeller, som blev afprøvet i Det samfundsnyttige landbrug, med tiden vil kunne hjælpe mange unge landmænd ind i erhvervet.

Vil du vide mere:

► Lone Andreasen
2057 8899 - la@okologi.dk

Det Samfundsnyttige Landbrug

Det Samfundsnyttige Landbrug er blandt andet udsprunget af de udfordringer, der truer med at give økologien i Danmark et alvorligt tilbageslag og ophæve den gode virkning på biodiversitet og bæredygtighed.

Udfordringerne er eksempelvis:

- En presset økonomi i landbruget tvinger ofte landmanden til mindre hensyntagen til dyrevelfærd, miljø og natur, hvilket begrænser muligheden for en bæredygtig udvikling af bedriften
- De store produktionsenheder er ofte økonomisk og fagmæssigt uoverkommelige at overtage for den nye generation af landmænd
- Ved et hvert generationsskifte på en bedrift, skal bedriftens værdier refinansieres, og de belaster den nye generation af landmænd med gæld og forstærker en industrialiseringsproces af landbruget, hvis bedriften overtages af store produktionsgårde.

Målet i projektet har været at skabe både økonomisk, miljømæssig og social bæredygtighed, samtidig med at rammerne og tilgængeligheden for den næste generation af økologiske landmænd forbedres.

Kilde: detsamfundsnyttigelandbrug.dk

Landmand søger jord

Claus Østergaard bor i et parcelhus i landsbyen Stevnstrup lidt sydvest for Randers; og han drømmer om at drive landbrug fra bopælen, så lige nu leder han med lys og lygte efter en landmand, der vil udleje 40 ha jord

GENERATIONSSKIFTE

AF IRENE BRANDT-MØLLER

Skønt han endnu ikke er fyldt 40, har Claus Østergaard, der er uddannet landmand, prøvet lidt af hvert. I øjeblikket sælger han reservedele i en maskinforretning, han har arbejdet med grøntsagsdyrkning på Korsmebjerggård, og tidligere har han været entreprenør med eget firma og otte ansatte; men det eventyr endte brat. »Men nu er gælden betalt, og jeg har mod på mere,« fortæller Claus Østergaard, som har kontaktet Lone Andreasen fra Økologisk Landsforening, som gennem projektet, Det samfundsnyttige landbrug, hjælper unge landmænd ind i erhvervet.

Lone Andreasen har lavet en plan, som hun opfordrer Claus Østergaard til at følge. De vurderer begge, at han har god tid, for drømmen om at forpagte 40 ha landbrugsjord forventes ikke at kunne realiseres før høsten 2020 er i hus.

»Brug ventetiden på at tale med andre landmænd, som har prøvet noget af det samme, som du ønsker at gøre,« siger Lone Andreasen.

Selveje er ikke den eneste løsning
Claus Østergaard er ikke på udkig efter en gård.

»Så snart, man skal ud og låne

Find din kommende samarbejdspartner

Fremtidens landbrug baserer sig på samarbejde. Samarbejde mellem landmænd og samarbejde mellem landmand og borger, jordejer og kommune.

Økomødestedet.dk er en online database, hvor du kan søge og finde en praktikant eller en praktikplads, en investor eller et investeringsprojekt, en partner til sharemilking - eller en anden ny samarbejdspartner til din landbrugsdrift.

På økomødestedet.dk kan du for eksempel:

- ▶ få kontakt til en landmand og etablere et delelandbrug eller et driftsfællesskab
- ▶ få kontakt til borgere, som vil involveres i en samfundsnyttig landbrugsvirksomhed
- ▶ få kontakt til jordfonde, som søger forpagtere
- ▶ finde/tilbyde jord, bygninger, delemaskiner og lign. til landbrugsdrift.

penge, bringer man sig selv i en situation, hvor man risikerer at blive jaget af bankerne. Det ønsker jeg ikke, og for mig er selveje her og nu slet ikke den eneste løsning, hvis jeg skal starte økologisk landbrug,« forklarer Claus Østergaard.

Han har sparet penge op, så han har en god startkapital, og derudover har han en plan for, hvilke afgrøder han skal lægge ud med, så han får en økonomisk overkommelig start, til den første høst er i hus.

»Men først skal jeg finde en landmand, der vil udleje 40 ha jord til mig,« siger Claus Østergaard. Han er åben over for mange forskellige løsninger på denne udfordring:

»Jeg søger efter en økologisk landmand, som gerne vil have mig ind i sit sædskifte. Eller et fast areal, som allerede er omlagt til økologi, eller jord, som gerne må omlægges. Det kan være hos en landmand, som er på vej ud af erhvervet - for eksempel på grund af alder - men som gerne vil blive boende på sin gård, og derfor gerne vil leje produktionsbygninger og jord ud, og måske også give en

hånd med i markerne. Jeg er åben overfor, hvad der byder sig. Den eneste begrænsning er beliggenheden, for det skal ligge i en overkommelig afstand fra min bopæl,« siger Claus Østergaard.

To ben

Planen for tilsåning af jorden og sædskiftet er klar, og Claus Østergaard satser på planteavl af blandt andet konsumkorn som det ene ben, hans kommende landbrug skal stå på.

»Det andet ben skal handle om dyrehold i en overskuelig størrelse, så jeg ikke mister følingen med dyrenes trivsel,« siger Claus Østergaard og nævner kyllingeproduktion, æglæggere eller kalveopdræt/kviehotel som oplagte muligheder.

»Jeg håber, mit kommende landbrug kommer til at udvikle sig med tiden. I begyndelsen kommer jeg nok til at afsætte mine afgrøder og produkter gennem de etablerede kanaler; men jeg drømmer om at tilføre dem merværdi i mit landbrug - for eksempel ved at male kornet selv og sælge eget mel og grøntsager

Claus Østergaard drømmer om at blive landmand på lejet jord. Foto: Irene Brandt-Møller.

direkte til storkunder,« siger Claus Østergaard.

Lokalt samarbejde

Det er heller ikke markbotter, der kommer til at luge i hans grøntsagsmarker. I stedet drømmer Claus Østergaard om at samarbejde med

lokale ungdomsskoler, idrætsforeninger og folkeskoler om at konvertere lugearbejdet til støtte til klubberne og skolernes aktiviteter.

»Samtidig får de unge et rigtig godt indblik i, hvordan produktionen af deres mad foregår,« konkluderer Claus Østergaard.

Jord eller evt. ejendom søges

Ønsker i området nord, syd og vest for Randers i max 30 km afstand.

Jeg søger ca. 40 ha til start og gerne med mulighed for mere. Jorden skal dyrkes økologisk med korn og et mindre areal med grøntsager. Plads i maskinhuset og måske kornopbevaring vil være at foretrække.

Dyr er ikke aktuelt endnu men tænkes ind på lang bane. Maskiner kan evt. medlejes med køb på sigt.

Er du nået pensionalderen, men gerne vil blive boende på gården, er dette aktuelt.

Ønsker du et generationsskifte på sigt, vil det måske være en mulighed.

Har du lyst til kun at passe dine dyr og ikke dine marker, kan jeg være løsningen?

Ønsker du kun at arbejde lidt med landbruget eller helt at stoppe?

Jeg ser muligheder frem for begrænsninger.

Ser frem til at høre fra jer :-)

Med venlig hilsen

Claus Østergaard

Tlf. 2445 0541 efter kl. 16.00

Claus-oestergaard@outlook.dk

Lone Andreasen fra Økologisk Landsforening og Claus Østergaard drøfter hans muligheder for at komme i gang med landbrug på lejet jord. Foto: Irene Brandt-Møller.

Siden Thomas Hansen for første gang sad på en traktor som 6-årig, har han drømt om blive landmand. For et halvt år siden gik drømmen så endelig i opfyldelse, da gården Bjørnkær kom til salg. Han købte selv bygningerne, mens Danmarks Økologisk Jordbrugsfond købte jorden. Nu skal Thomas Hansen i gang med omlægning til økologi

Thomas blev økologisk landmand som 39-årig: Vi skal arbejde i pagt med naturen

GENERATIONSSKIFTE

AF NIELS SVANBORG

Mens markerne står helt nysået og venter på forår, er Thomas Forsingdal Hansen i fuld gang med at rydde ud i den tidligere ejers efterladte ting og sager i lader og staldbygninger omkring gården i landsbyen Ugerløse nær Holbæk i Vestsjælland. I marts måned overtog han gården og blev som 39-årig landmand.

De første 24 ha er netop sået til med hvede og rug, og Thomas Hansen er kun lige begyndt at lære at kende den jord, han de næste mange år skal dyrke.

»Man lærer mest om jorden, når man kører med en plov og ser, hvordan den er. Jeg skal lære, hvordan den opfører sig, hvilken betydning vejret har, og hvordan planterne gror,« siger Thomas Hansen, der har en lille notesbog, som han flittigt noterer i.

Ud af de 55 ha jord ved han allerede, at det er de 48 ha, der skal dyrkes. Frem til foråret skal Thomas Hansen så foruden oprydningen bruge tid på at plante til på nogle områder, som ikke skal dyrkes. Der skal plantes træer og buske. Og han har tilmed planer om at udgrave en gammel mose på grunden. Alt sammen for at binde CO₂ og skaffe liv og biodiversitet. Blandt andet skal in-

sekterne være med til at bekæmpe skadedyr.

Thomas Hansen har i det hele taget mange ideer og visioner i sit arbejde med jorden.

»Naturen betyder meget for mig. Vi skal som landmænd arbejde i takt med naturen, og derfor er det naturligt for mig ikke at bruge sprøjtegift eller kunstgødning. Det handler også om næste generation, og jeg vil gerne have, at min søn også kan nyde det privilegie at have rent drikkevand,« siger Thomas Hansen.

Gik fra bank til bank

De stærke holdninger til natur og økologi kommer ikke ud af ingenting. Siden han var helt lille, har Thomas

Hansen både leget og arbejdet på sin morfars gård, hvor drømmen om tilværelsen som landmand spirede. Den er siden groet videre hos Thomas' mor og stedfar, der selv driver økologisk landbrug. De står også i dag til rådighed, når Thomas har brug for et godt råd fra en garvet økolog.

Men det er ikke kun familien, der står klar med hjælp og sparring. At drømmen om at kunne drive sit eget landbrug overhovedet blev til virkelighed skyldes Danmarks Økologiske Jordbrugsfond.

Thomas Hansen gik i flere år fra bank til bank for at få råd og lånemulighed til at kunne sætte sin underskrift på en købsaftale. Men alle banker stod fast på, at skulle de yde lån, så skulle Thomas Hansen selv stå med en udbetaling på 20 pct. Og med de aktuelle jordpriser betød det, at de 200.000 kroner, som han havde sparet op, ikke rakte ret langt. Selvom gården Bjørnkær er en lille bedrift på kun 55 ha, kostede den 10 millioner kroner. Skulle Thomas selv købe hele bedriften, så krævede det en opsparing på to millioner kroner.

»Det er nærmest umuligt for en ung landmand at komme i gang. Der var intet at gøre. Selvom jeg kunne fremvise et budget, der viste, at det økonomisk hang sammen, så skulle jeg selv komme de 20 pct. i udbetaling. Penge, som jeg ikke havde, og det ville jo tage mange år for mig at spare op til.«

Bestemmer selv

Thomas kontaktede derfor Danmarks Økologiske Jordbrugsfond.

Fonden er stiftet af Danmarks Naturfredningsforening og Økologisk Landsforening. Formålet er at udbyde aktier og investere i landbrugsjord, der omlægges til økologisk produktion med en række krav til eksempelvis klimahandlingsplaner og natur- og vildtplejeplaner. Fonden har datterselskabet Dansk Økojord A/S, der står for investeringerne.

Pludselig var drømmen inden for rækkevidde. Økojord A/S investerede i jorden, og Thomas Hansen gik ind og købte bygningerne. Dermed kunne han 33 år efter den første traktortur sætte ploven i jorden på egen bedrift. For selvom jorden ikke er hans, så føles det som om, Bjørnkær er hans helt egen gård.

»Jeg er glad for, at jeg selv ejer bygningerne. Så kan jeg selv bestemme, hvordan jeg vil sætte huset i stand. Jorden forpagter jeg på sammen måde som så mange andre landmænd. Det gør ingen forskel, om jeg ejer jorden eller forpagter. De krav, som fonden stiller, passer med mine holdninger til, hvordan gården skal drives,« siger Thomas Hansen, der endnu ikke er klar til at slippe sit faste job som teamleder i Banedanmark.

»Hvis jeg skal leve af det, så skal jeg have mere jord. Men lige nu er planerne bare at komme i gang her, lære jorden at kende og omlægge til økologi. Så må vi se, hvad fremtiden bringer,« siger Thomas Hansen.

Niels Svanborg er journalist ved Danmarks Økologiske Jordbrugsfond

Om Danmarks Økologiske Jordbrugsfond

- ▶ Danmarks Økologiske Jordbrugsfond blev stiftet af Økologisk Landsforening og Danmarks Naturfredningsforening den 3. februar 2017
- ▶ Fonden har datterselskabet Dansk Økojord A/S, der står for investeringerne
- ▶ Dansk Økojord A/S opkøber konventionelle landbrug og forpagter jorden til landmænd med krav om, at produktionen bliver omlagt til økologisk produktion. Forpagterne skal desuden efterleve en række krav til eksempelvis klimahandlingsplaner og natur- og vildtplejeplaner.
- ▶ Aktierne blev tegnet fra september 2017 - januar 2018, og aktiekapitalen blev lukket på 27,3 millioner kroner. Der er i dag 668 aktionærer.
- ▶ Dansk Økojord A/S udbyder aktier i en tegningsperiode på 5 år frem til 1. juni 2024. Mindsteprisen for aktiekøb er 10.000 kr.
- ▶ Efter aktiesalget vil Dansk Økojord A/S have potentiale til at investere for mere end 200 mio. kr. Det betyder, at mere end 1400 hektar står over for omlægning til økologi med særligt fokus på drikkevandsbeskyttelse.

Podcast om fonden

Direktør Kim Qvist i Danmarks Økologiske Jordbrugsfond fortæller mere om sine egne og fondens visioner for både unge landmænd og naturindholdet i fremtidens landbrug. Det gør han i podcasten "Derfor blev jeg økolog". Episoden med Kim Qvist er 3. episode af podcasten, som er produceret af magasinet Økologisk. Du kan lytte til den bl.a. andet via Spotify (søg på "Derfor blev jeg økolog") og www.okologi.dk/podcast.

Vækstfonden: Vi kigger på det hele menneske

Det vigtigste er en god forretningsplan, som viser en høj indtjenings-evne, med en stærk landmand ved roret

FINANSIERING
AF JAKOB BRANDT

Når Vækstfonden møder en ung landmand, som ønsker hjælp til finansiering af et landbrug, er det ikke kun størrelsen på hans opsparing, som afgør, om det bliver til et ja til at yde et etableringslån, og fonden skelner heller ikke mellem, om der er tale om økologiske eller konventionelle gårde.

Vækstfondens vurdering bygger derimod på en helhedsvurdering af låneansøgeren og hans økonomi.

Tilbage i 2014 fik Vækstfonden for første gang mulighed for at

tilbyde etableringslån til landmænd under 40 år, og siden har 83 landmænd fået finansieret en del af deres gårdkøb via den ordning, som ifølge Lene Gade Hovmøller, landbrugskundeadministratør i Vækstfonden, har udviklet sig til en succeshistorie.

»2018 blev et rekordår med 27 nyetableringer. I år er vi oppe på 19, men der er flere på vej inden årsskiftet,« siger Lene Gade Hovmøller, som oplyser, at Vækstfondens samlede udlån til landbruget udgør ca. tre mia. kr.

Set fra hendes skrivebord i Randers er det utrolig vigtigt, at flere

unge har mod på at søge ind i landbruget, og gerne med en agrarøkonom- eller lignende uddannelse på CV'et.

»Gennemsnitsalderen på landmændene vokser stadig, og der er mange gårde, som skal generationsskiftes, så vi har brug for nye, yngre kræfter i landbruget,« siger Lene Gade Hovmøller.

Landmanden er det største aktiv

Selv om en solid opsparing altid er en fordel, behøver man ikke selv at have en kæmpe pose penge med for at låne penge hos Vækstfonden.

»Vi lægger mest vægt på en forretningsplan med et budget, som viser en rentabel drift, men vi tillægger det også stor betydning, at låntagerne

har de rigtige kompetencer og erfaringer i rygsækken, som kræves for at drive det pågældende landbrug. Vi kigger på det hele menneske, da det er

landmanden, der er det største aktiv ude på bedriften,« siger Lene Gade Hovmøller.

I den forbindelse tilskriver Vækstfonden det store betydning, at landmanden har ledelseserfaring, og Lene Gade Hovmøller ynder at betegne nutidens landmænd som 'landmandsdirektører,' da de fleste bedrifter i dag har flere ansatte og en årlig omsætning, som betyder, at bedriften mere ligner en virksomhed end de traditionelle familielandbrug, som tidligere dominerede landbruget.

»Bedriftens kompleksitet og stør-

relse afgør, hvad der kræves for at drive det, og ingen har noget ud af at overtage et landbrug, hvis de mangler kompetencerne til at drive det. Hver gang banken eller foderstofleverandøren ringer, skal de være klar til at tage telefonen, og det stiller ikke mindst store krav til den unge landmand,« siger Lene Gade Hovmøller.

For at overlade mindst muligt til tilfældighederne og teste låneansøgerens 'ledelseskraft' benytter Vækstfonden et ledelsesværktøj. Derfor skal den unge landmand inden mødet med Vækstfonden svare på en stribe spørgsmål, som kredser omkring personlige styrker og evner, netværk og hvilke tanker, vedkommende har for den fremtidige drift af landbruget.

»På den måde prøver vi at komme lidt dybere ind bag ved den person, som vi sidder over for,« siger Lene Gade Hovmøller.

Erfaringer er kimen til at lykkes

Hun mener, at den unge landmand har godt af at have prøvet noget modstand, så han ved, hvilke redskaber han kan benytte, hvis der kommer svære tider på grund af lave afregningspriser eller andre udefrakommende faktorer. Lene Gade Hovmøller betragter både faglige og ledelsesmæssige erfaringer som en optjening, som efter hendes opfattelse mange gange er vigtigere end de sidste penge.

»Det er ofte kimen til, at det lykkes,« siger Lene Gade Hovmøller, som opfordrer unge landmænd til at være åbne over for ny teknologi og nye finansieringsformer.

Etableringslån hos vækstfonden har typisk en rente på 7,8-9 pct.

Foto: Colourbox

Nordea: »Vores krav er ikke støbt i beton«

Med et samlet udlån på ca. 52 mia. kr. er Nordea en af landets største långiver til landbruget

»Hvis man vil investere i en gård, skal det være en god forretning, og vi skal sikre os, at han har mulighed for at betale lånet tilbage, men vores krav er ikke støbt i beton,« siger Torben André Petersen, landbrugsdirektør i Nordea.

I takt med, at strukturudviklingen har skærpet kapitalkravet til det første gårdkøb, opfordrer han førstegangskøbere til at tænke i nye ejerkonstruktioner, hvor de måske nøjes med at købe besætningen og lejer stalden i de første år, for så gradvist at overtage mere og mere af ejendommen i takt med at økonomien kan bære det.

»Vores krav om robusthed er ikke noget, vi finder på for at genere folk, men vi kan se, hvor hurtigt nyetablerede landmænd kan komme i problemer, hvis deres økonomi er for spinkel fra starten,« siger Torben Petersen.

Han mener ikke, at det er fair at klandre bankerne for at være risikoforskrækkede, når de ikke er hurtigere til at åbne for bankboksen eller tilby-

der lån med en lavere rente.

»En bank lever af at låne penge ud. Når vi vurderer, at risikoen ved et lån er for høj, så er den det også for kunden,« pointerer landbrugsdirektøren. Han lægger ikke skjul på, at der stilles store krav til landmanden anno 2019.

»I takt med at landbrugene er blevet større, skal landmanden bruge mere tid på at være leder, så det er en god ide, at man har fået noget ledererfaring, inden man køber sin egen gård.« Ifølge Torben Andersen kan der være stor forskel på at være en dygtig driftsleder og en dygtig virksomhedsleder.

»Det handler om at finde ud af, hvilken type man er. Hvad er det, der driver dig. Man kan ikke vide alt, men så kan man måske hente de kompetencer, man mangler via et gådråd,« siger direktøren, som har en bøn:

»De ældre landmænd, som vil generationsskifte gården, skal tidligere på banen og give køberen en længere årrække til at overtage gården, så de kan hjælpe næste generation på vej. Hvis det skal gøres optimalt, tager det mindst fem år, og det gode for os er, at det giver os mulighed for at følge udviklingen og se, hvordan det går, inden den unge køber har sat sig i for stor gæld,« siger han.

Rådgivning i verdensklasse

**Agri Nord har Nordjyllands bedste rådgivning indenfor økologi.
Vi yder rådgivning i verdensklasse og kalder os:**

A-HOLDET
Økologi

Book et møde på 9635 1111

Ung landmand: Jeg blev udfordret undervejs

Andreas Krogh bliver en dag 8. generation på Kroghsminde i Strellev, og når det sker er han godt forberedt

GENERATIONSSKIFTE

AF IRENE BRANDT-MØLLER

Andreas Krogh ønsker at overtage slægtsgården Kroghsminde efter sine forældre, og for at sætte processen godt i gang, valgte de at deltage i Økologisk Landsforenings projekt Grønt Generationskifte. Det fortalte han om til en stor gruppe - mest unge - landmænd på Økologi-Kongres 19 i sidste uge.

»Rammen fungerede godt, fordi det var med til at facilitere, at vi også fik snakket om de ting, der ikke lå først for, eller som var svære at svare på. Det sikrede også refleksion, og et fælles mål for familien og for mig personligt,« fortalte Andreas Krogh.

I forløbet er der blevet lagt vægt på, at familien også skal være en familie efter generationskiftet.

»Selvom mine søskende ikke er involveret i driften, er det vigtigt for mig, at de er blevet inddraget,« sagde Andreas Krogh.

Derudover har overvejelserne, som er blevet faciliteret i projektet, også drejet sig om økonomien.

»Det skal først og fremmest være en forretning for alle involverede parter. Og så skal jeg overtage en virksomhed, der giver overskud, for jeg skal leve af det de næste mange år. Og så skal de aktiviteter, der skal udmøntes om 5-10 år, planlægges allerede nu,« sagde Andreas Krogh.

Hvad vil du?

»Undervejs blev jeg stillet spørgsmålet: Hvad er det egentlig, du vil? Og

det er jo en udfordring at svare på, men gennem forløbet er jeg tættere på en afklaring af dette spørgsmål,« sagde Andreas Krogh.

Han ser sig selv som ejerleder, som ligger inde med overblikket over produktionen, men ikke nødvendigvis bærer ansvaret for de praktiske opgaver i hverdagen.

»Da vi begyndte på forløbet, havde jeg en forestilling om en gård med 1000 køer; men takket være den proces, vi har været igennem, har jeg bevæget mig i en retning med flere forskellige, mindre produktionsgrene, hvilket passer bedre til min person. Og det giver et helt andet samspil på marken, på markedet og blandt medarbejderne,« sagde Andreas Krogh.

Han er blevet bevidst om, at han ikke ønsker at arbejde 24/7.

»Jeg ønsker frihed til både at arbejde og have fritid til at lave andet. Disse overvejelser skal man igenem, når man kigger på en ejendom, og jeg mener, jeg har fundet den egnede ejendom hjemme hos min far,« fortalte Andreas Krogh, som, den dag han overtager gården, bliver 8. generation på Kroghsminde.

Hvem skal tage over

Landbrugschef Peder Bligaard fra Økologisk Landsforening fortalte om baggrunden for Grønt Generationskifte:

»Jo mere vi arbejder med dette, des mere overbeviste er vi om, at generationskiftet i landbruget er en stor udfordring, som vi skal lykkes med. 50 pct. af alle landbrug skal generationskiftes inden 2030. Alene af denne grund har vi alle en stor opgave. Alt andet, vi har talt om her på kongressen, kan i princippet være ligegyldigt, hvis vi ikke har nogen til at tage over.«

Projekt Grønt Generationskifte

«*Rammen fungerede godt, fordi det var med til at facilitere at vi også fik snakket om de ting, der ikke lå først for, eller som var svære at svare på. Det sikrede også refleksion, og et fælles mål for familien og for mig personligt.*

ANDREAS KROGH.

har i løbet af de seneste tre år hjulpet ejere af nødlidende ejendomme med supervision, bistået med forretningsudvikling - for eksempel inden for direkte salg, etableret et mentorkorps og formidlet mentorforløb

mellem erfarne og unge landmænd samt tilbudt aktiviteter på landbrugs-skolerne. 1. del af forløbet har fået en intro og længere forløb med ejendomsbesøg og omlægningstjek og sidst men ikke mindst bistået i forbindelse med generationsskifte.

»Deltagerne har selv leveret analyser af deres forventninger og fået et indblik i, hvad de skal have overblik over. Vi har leveret en plan og beskrevet, hvad der skal være styr på - peget på huller i analysen for eksempel de steder, hvor der har været uklarhed over, hvor pengene skal tjenes,« sagde Peder Bligaard.

Fokus på tid

Han konstaterede, at tidsoptimisme er udbredt.

»Vi har haft cases, hvor hver ægtefælle har haft sin egen forestilling om for eksempel, hvornår gården skal sælges; men de har bare glemt

at tale om det indbyrdes,« fortalte Peder Bligaard. Han fortsatte:

»Tidsfaktoren må ikke undervurderes. Derfor anbefaler vi, at man sætter tid af til at tale om emnet på et tidspunkt, hvor man er i forretningsmode og ikke er familie. Man skal komme i gang i god tid - uanset om man er køber eller sælger.

Der skal være klar og tydelig dokumentation på, hvor pengene tjenes, og hvad der kan gå galt. Og så er det vigtigt fra starten at have overblik over, hvad ejendommen egentlig kan sælges for, for er der ikke en friværdi, skal man i gang med sin pensionsopsparing i god tid.«

Her kan du finde en gård eller en køber: okomødestedet.dk

Vil du vide mere:

► Peder Bligaard
pb@okologi.dk

Andreas, tv, og Jens Krogh har i god tid taget hul på den vigtige diskussion om generationskifte af gården. God tid til forberedelsen er et af eksperternes centrale råd til både køber og sælger i en ny guide til grønt generationskifte. Foto: Thy Viral

Ny guide til et grønt generationskifte

Økologisk Landsforening har lavet en ny hjemmeside, som samler erfaringer, gode tips fra rådgivere og eksperter og værktøjer, der kan sætte en grøn generationskifteproces eller en forretningsudvikling i system

GENERATIONSSKIFTE

AF KAREN MUNK NIELSEN

Grønt generationskifte har ikke penge med til at lette handler men har i stedet som formål at ændre et snævert fokus på, at ejendomme

bare skal handles, til et bredere blik på, hvordan bedrifter kan udvikles og transformeres, så de bliver levedygtige på længere sigt.

»Hvis vi kan finde ind til, hvad der i virkeligheden er rentabelt i produktionen - det vil sige, hvor tjener du penge, og hvor sætter du dem til - så kan vi være med til at lette nogle ting. Vi har arbejdet med at hjælpe ældre landmænd ud af erhvervet på bedst mulig måde, og vi har bistået nye landmænd, der gerne vil ind at udvikle eller starte en produktion op,« forklarer Jens Peter Hermansen, økologikonsulent i Økologisk Landsforening og en af arkitekterne bag projektet.

Interviewmodel får ros

En del af de mere end 70 cases i det

tre-årige projekt har været generationskifte inden for familien. Det er en særlig udfordring, fordi firma og familie her er vævet tæt sammen, og fordi der ofte er mange flere at tage hensyn til end blot køber og sælger.

Derfor har Grønt Generationskifte arbejdet med en interviewmodel, hvor alle involverede bliver hørt hver for sig, inden deres synspunkter og interesser bliver bragt ind i en fælles samtale. Modellen er givende og får stor ros af deltagerne.

»Vi bringer parterne sammen og stiller de spørgsmål, man måske ikke bryder sig om at stille i en familie. Far og søn har typisk gjort sig nogle tanker, men hvad med mor, og hvad tænker søskende om, hvad der skal ske med deres barndomshjem? Hvad tænker sønnens kæreste om

at bo her, og skal svigermor stadig bo på ejendommen,« siger Jens Peter Hermansen.

Hjemmeside giver gode råd

Hjemmesiden, grøntgenerationskifte.dk, samler projektets erfaringer, gode tips fra rådgivere og eksperter og værktøjer, der kan sætte en generationskifteproces eller en forretningsudvikling i system. Ud over gode råd til køber og sælger om alt fra finansiering og organisering til aftaleskabeloner kan man på hjemmesiden møde seks deltagere i projektet, som har indvilliget i at fortælle deres historie til et kamera. Deltagerne er udvalgt, så de tegner så bredt et billede som muligt af projektets arbejdsfelt.

Jens Peter Hermansen håber,

mange vil bruge hjemmesiden, lade sig inspirere og tage nogle af de gode råd til sig.

»Målet er, at ældre landmænd kan komme ud af erhvervet, unge kan komme ind, og vi kan fremtidssikre et grønt landbrug med arbejdspladser, liv på landet og opbakning fra omgivelserne,« siger Jens Peter Hermansen.

Projektet, der er støttet af Promilleafgiftsfonden for landbrug, udløber ved årets udgang.

Karen Munk Nielsen er kommunikationskonsulent i Økologisk Landsforening.

Vil du vide mere:

► Jens Peter Hermansen
jph@okologi.dk

1. december åbner Jernbjerggaard sin egen gårdbutik, som skal ruste eleverne til at arbejde med lokal afsætning. Fra venstre: Jessica Di Nota, Randi Vinfeldt, Sebastian Christensen, Frederikke Tom-Petersen, Peter Møller Nielsen, Anders Gøtø og Jeppe Fabrin Ditzel. Foto: Irene Brandt-Møller.

Peter Møller Nielsen benytter fotograferingen i krydderurtehaven til at fylde lidt ekstra lærdom i eleverne, som fra venstre er Jeppe Fabrin Ditzel, Sebastian Christensen, Anders Gøtø og Jessica Di Nota. Foto: Irene Brandt-Møller.

På Jernbjerggaard er bæredygtighed, økologi og nicheproduktion omdrejningspunktet

Landbrugsskolen Jernbjerggaard i Slagelse har både omlagt sin jord og sit undervisningstilbud til økologi

UDDANNELSE
AF IRENE BRANDT-MØLLER

»Vi får meget mere ud af undervisningen nu, end vi gjorde før, skolen lagde om til økologi,« siger Jeppe Fabrin Ditzel, som efter sommerferien startede i 2. Hovedforløb på Jernbjerggaard i Slagelse, hvor han forinden havde afsluttet både 2. Grundforløb og 1. Hovedforløb.

»Siden 2015 har jeg arbejdet på en maskinstation, og min mester syntes, jeg skulle tage en landbrugsuddannelse; men først tog jeg dansk og matematik på VUC, og så valgte jeg Jernbjerggaard, fordi der var jord til skolen. Og jeg har ikke fortrudt, at jeg blev her efter omlægningen. Min mester synes godt nok, at økologi er noget pjat; men jeg synes, det er fornuftigt, at vi lærer om økologisk landbrug, for det er helt klart her, fremtiden ligger inden for landbruget, for det er økologi, forbrugere efterspørger,« fortæller Jeppe Fabrin Ditzel.

Han drømmer om en dag at komme til at arbejde med naturafgræsning med Dexter kvæg, og han er sikker på, at hans uddannelse rustet ham godt til dette arbejde.

»Vi arbejder med virksomhedsudvikling, og i denne forbindelse udvikler og opfinder vi selv løsninger, som kan lette arbejdsangangene. Det synes jeg er rigtig godt,« siger Jeppe Fabrin Ditzel.

Han tilføjer:

»Og selvom min mester ikke er så meget for økologi, så har han alligevel forstået et eller andet - i hvert fald har han ombygget en 24 m sprøjte,

så den i stedet for at sprøjte kan så efterafgrøder i en kornmark en uges tid inden marken skal høstes, og det var en rigtig god løsning, som gav en vældig fin efterafgrøde.«

Spændende innovation

Anders Gøtø er som Jeppe Fabrin Ditzel i gang med sit 2. Hovedforløb. Han valgte at fortsætte på Jernbjerggaard på grund af kammeratskabet og sammenholdet på holdet fra 1. Hovedforløb, og økologien måtte han så tage med.

»Jeg arbejder også på en maskinstation, og jeg har da arbejdet med økologi før; men jeg synes, økologerne laver for meget jordbehandling; men hvis det er økologi, folk efterspørger, så kan jeg godt arbejde med økologisk landbrug,« siger Anders Gøtø.

Er han lunken over for økologidelen på skolen, så er han til gengæld begejstret for innovationsdelen.

»Jeg synes, det er meget spændende, at vi selv udvikler og bygger løsninger, så vi kan imødekomme den efterspørgsel, der er,« siger han.

To der valgte økologien

Jessica Di Nota og Sebastian Christensen har i modsætning til Anders Gøtø og Jeppe Fabrin Ditzel, som på en måde blev omlagt sammen med skolen, aktivt valgt Jernbjerggaard på grund af det nye, økologiske islæt på skolen.

Sebastian Christensen har, siden han smagte kobe-kød på en restaurant i Paris, drømt om at producere denne delikatesse.

»Og mikset af økologi, bæredygtighed og nicheproduktion passer rigtig godt til det, jeg ønsker at arbejde med,« fortæller Sebastian Christensen, der er i gang med 2. Grundforløb og allerede klar til at starte sin produktion op til næste sommer.

»Det tager tre år, før dyrene er klar til slagte, og hvis jeg skal have noget

at leve af, når jeg er færdiguddannet, så skal jeg i gang nu,« forklarer han.

Jessica Di Nota har som beboer i Permatopia også allerede fødder og hænder dybt begravet i den sjællandske muld.

»Jeg drømmer om at lave bæredygtigt planteproduktion - gerne med flerårige afgrøder, og jeg valgte at tage min landbrugsuddannelse her, fordi skolens bæredygtighedsprofil passer mig rigtig godt. Jeg skulle egentlig være startet på gartneruddannelsen, men så søgte jeg på nettet, om der ikke var en landbrugsskole, som underviste i økologi her på Sjælland, for Kalø Økologisk Landbrugsskole er for langt væk, og så dukkede Jernbjerggaard op i min søgning, og det er jeg rigtig glad for, fordi vi her også undervises i dyrehold,« fortæller Jessica Di Nota.

Skriften på væggen

Eleverne på Jernbjerggaard er ikke ene om at have gennemskuet, at økologi er kommet for at blive, fortæller landbrugsskolens områdeleder, Frederikke Tom-Petersen.

»Sidste år så vi skriften på væggen, og det var tydeligt, at der manglede et tilbud til elever, der gerne vil arbejde med økologi, bæredygtighed og dyrevelfærd kombineret med fokus på iværksættervirksomhed her på Sjælland,« fortæller Frederikke Tom-Petersen.

Randi Vinfeldt, der er faglærer på Jernbjerggaard, supplerer:

»Vi lægger vægt på at lære eleverne, at de kan starte i det små og producere højt værdiafgrøder på lidt jord. Det er et rigtig godt alternativ til at starte med 100 ha af Danmarks dyreste landbrugsjord.«

Frederikke Tom-Petersen understreger sammenfaldet mellem hendes egne, landbrugsskolens læreres og landbrugsskolens værdier.

»For os alle handler det om økologi og bæredygtighed og udvikling

af landbrugseleverne. Vi ønsker at klæde vores elever på til at kunne starte en produktion og til at kunne gebærde sig i erhvervet,« siger Frederikke Tom-Petersen.

Klædt på til en bedre fremtid

I skolens mission ligger også et ønske om at bevidstgøre eleverne om, at klimaspørgsmålet stiller krav til landbruget om at udvikle innovative og bæredygtige løsninger.

»Når klimaet ændrer sig, og vores somre bliver varmere og vådere, så skal landbruget tilpasse produktionen og nedbringe sin egen klimabelastning, og mit håb er, at vi kan klæde eleverne på til at bringe os videre til en bedre fremtid,« siger Frederikke Tom-Petersen.

Peter Møller Nielsen er også faglærer på Jernbjerggaard, og han lægger vægt på, at eleverne får betydningen af jordfrugtbarheden helt ind under huden i løbet af deres uddannelse.

»Hvis eleverne som færdiguddannede landmænd skal stå for en produktion, der er bæredygtig - både økonomisk og for miljøet - så er det en forudsætning, at de har lært at opbygge en frugtbar jord,« forklarer Peter Møller Nielsen.

Han hjælper også eleverne med at udvikle de redskaber, de skal bruge, når de skal imødekomme kundernes krav til skolens råvarer.

»Jernbjerggaard er en del af ZBC, som driver mange erhvervsskoler på Sjælland, og vi samarbejder med nogle af de andre skoler og leverer for eksempel kartofler til en af kantinerne; men kartoflerne skal både være vaskede og overholde meget specifikke målkrav, så vi er i gang med at udvikle en maskine, der både kan vaske og sortere kartoflerne, samtidig med at vi udvikler et filter, der kan rense vandet, så det kan genbruges i processen,« forklarer Peter Møller Nielsen.

Fra teori til praksis

Uddannelsesbekendtgørelsen er den samme på Jernbjerggaard som på alle andre landbrugsskoler, men som Frederikke Tom-Petersen formulerer det, så er der mange måder at undervise i fotosyntese på.

»Meget grundviden om planters vækst og næringsstofbehov, dyrs anatomi og fysiologi osv., er grundlæggende viden, som er ens for alle. Naturen skelner ikke. Dertil kommer, at vi regner den økologiske produktionsform som værende akkurat lige så legitim som den konventionelle, og det er afsættet for undervisningen på Jernbjerggaard. For mig er det ikke banebrydende, at vi nu har en økologisk landbrugsskole på Sjælland, det er nærmere en selvfølge. Men det banebrydende er, at vores undervisningsform er målrettet mod at give eleverne kompetencer til at være medudviklere af fremtidens bæredygtige landbrugsproduktion,« siger Frederikke Tom-Petersen.

Hun tilføjer:

»Vi har derfor valgt den praksisnære tilgang til undervisningen, hvor eleverne skal udvikle løsninger på virkelige problemstillinger i samarbejde med landbrugsvirksomheder.«

Randi Vinfeldt supplerer:

»Vi rustet eleverne gennem deres uddannelse med en grundviden, så de har et grundlag for at eksperimentere og give sig i kast med nye produktioner. Derfor er eleverne også nødt til at have viden, vi kan diskutere ud fra, så de hele tiden kan rette op og udvikle sig på baggrund af deres viden kombineret med de praktiske erfaringer, de gør sig - og målet er jo hele tiden, at de gennem helhedstænkning lærer, hvordan de kan være med til at skabe en bedre verden.«

Vil du vide mere:

zbc.dk/jernbjerggaard

Grøn og næsten gældfri efter halvt år på gården

26-årige Jonathan Nielsen nyder den fleksibilitet, det giver, at han er blevet landmand uden selv at eje jorden, men ikke alle hans venner forstår hans valg

GENERATIONSSKIFTE

TEKST OG FOTO: JAKOB BRANDT

For mange landmænd er ejerskabet af jorden lidt af en hellig ko, men ved at gå på kompromis med ambitionen om selv at eje jorden har Jonathan Nielsen fra Sinding ved Silkeborg opnået nogle økonomiske rammer for ambitionen om at drive sit eget landbrug, som andre kun kan drømme om.

»Var Bavgård blevet finansieret normalt, havde det kostet ca. 2,4 mio. kr. om året i finansieringsomkostninger. Med fonden, som ejer af jorden, slipper jeg med knap det halve, men så får jeg heller ikke nogen konjunkturgevinst eller opsparing i jorden,« siger Jonathan Nielsen.

Havde han finansieret sit landbrug via kreditforening, Vækstfond og bank, havde han efter sine egne beregninger siddet med en gæld på 28-29 mio. kr. Ved at lade Danmarks Økologiske Jordbrugsfond købe jorden og indgå en 10-årig forpagtningsaftale med fonden, som forlanger en rente på 4,5 pct., har han efter et halvt år som selvstændig landmand kun en gæld på ca. 2,3 mio. kr.

Flere af hans jævnaldrende venner, som selv drømmer om at blive landmænd, undrer sig dog over, at han kan affinde sig med ikke selv at eje jorden, men deres undren preller af på den nyetablerede midtjyske landmand, som får ansvaret for dyrkingen af ca. 230 ha.

»For mig giver det en stor frihed, at jeg kunne starte som landmand som 25-årig uden en kæmpe gæld,« siger Jonathan Nielsen.

Han glæder sig over, at fonden har gjort det muligt for ham at realisere sin landmandsdrøm i en ung alder, mens mange af vennerne formentlig kommer til at vente i flere år, før de får 'deres eget' landbrug. Og i realiteten er det jo ofte kreditforeninger og banker, som ejer det meste, så ejerforholdene bekymrer ikke Jonathan Nielsen.

»Når jeg sidder på min traktor, kan jeg ikke mærke, at jorden er lejet. Jeg driver den, som er den min egen,« siger Jonathan Nielsen, som anslår, at hans arbejdsuge ligger på

ca. 80 timer, men det virker ikke til at bekymre ham, for han kan lide, hvad han laver.

Familien arbejder tæt sammen

Jonathan Nielsen driver Bavgård i tæt samarbejde med forældrenes landbrug, Sømosegård, hvor hans kæreste i øjeblikket er landbrugs-elev. Forældrene driver godt 200 ha, hvoraf ca. det halve består af forskellige forpagtninger.

»Det er tanken, at vi skal have etableret et fælles gårdråd, hvor vi kan tilknytte nogle folk med forskellige faglige kompetencer, som kan hjælpe os med at tage nogle af de mere overordnede, strategiske beslutninger om, hvilken vej landbruget skal udvikle sig,« siger Jonathan Nielsen.

Lige nu er modellen, at Jonathan Nielsen passer sin fars ca. 170 ungdyr på Bavgård, hvor han også skal producere en masse grovfoder til sin fars 210 malkekøer plus et større areal med forskellige salgsafgrøder.

Da der reelt ikke er så meget at lave på Bavgård i øjeblikket, er sønnen på lønninglisten hos sin far, der leverer mælk til Them Mejeris osteproduktion.

»Vi er næsten færdige med at lave markplanen for næste år, og så skal vi lige have finpudset budgettet, som viser, at vi forhåbentlig kan tjene penge,« siger Jonathan Nielsen og kigger mod en stak papirer, som ligger på køkkenbordet, hvor han serverer kaffe, mens han fortæller om samarbejdet med Danmarks Økologiske Jordbrugsfond, DØJ.

Skiftet til økologi åbnede ny dør

»Jeg er opvokset på Sømosegård, og jeg har altid vidst, at jeg skulle være landmand, og det har hele tiden ligget i kortene, at jeg på et tidspunkt skulle overtage mine forældres gård,« siger Jonathan Nielsen, der allerede som 18-årig åbnede en etableringskonto.

Men da nabogården på 100 ha blev sat til salg i 2017, havde han ikke opsparet nær nok kapital til, at han kunne finansiere et gårdkøb. Overtagelsen af nabogården ville ellers have fungeret perfekt som led i et kommende generationsskifte, da forældrenes landbrug manglede jord for at kunne udvide besætningen.

Men økonomien på forældrenes gård havde gennem flere år været presset på grund af fejlslagne valuta-spekulationer i schweiziske franc, og uden økonomisk hjælp fra familien kunne Jonathan Nielsen ikke rejse den krævede egenkapital på ca. 20 pct.

Et år tidligere havde hans far skiftet bankforbindelse fra Sydbank til Merkur Andelskasse for at få en frisk start. I den forbindelse omlagde han

familiens landbrug til økologi, og han fortæller, at »det er gået fornuftigt, og skiftet til økologi blev samtidig det, som senere gav sønnen mulighed for at få fingre i en anden nabogård.

Uden fonden - ingen handel

Netop på det tidspunkt var Danmarks Naturfredningsforening og Økologisk Landsforening ved at stifte Danmarks Økologiske Jordbrugsfond, som betragter det som en af sine vigtigste opgaver at hjælpe unge landmænd ind i det økologiske landbrug.

»Min far kontaktede Kim Qvist fra fonden, og han var interesseret i at købe nabogården, men den blev desværre solgt en uge før, fonden var klar til at lave sit første køb.«

Men parterne holdt kontakten ved lige, og næste gang var der bid, da to sammenhængende gårde med til sammen 233 hektar i efteråret 2018 blev sat til salg få km fra forældrenes gård. Flere finansieringsmodeller var i spil, men Jonathan Nielsen vurderede, at et lån fra Vækstfonden blev for dyrt.

En brugbar model blev derefter skruet sammen via møder med DØJ og Merkur Andelskasse, hvis landbrugsrådgiver Peter Bo Christensen på forhånd havde fået et positivt indtryk af Jonathan Nielsens kompetencer.

»Jeg havde mødt Jonathan flere gange, når jeg holdt møder med hans far, og jeg fik indtryk af, at han havde et godt indblik i forældrenes landbrug og at han vidste, hvad han talte om,« siger Peter Bo Christensen, som er enig med familien Nielsen i, at det ville være urealistisk at købe gården uden jordbrugsfondens mellemkomst.

»Det ville formentlig have betydet, at han selv skulle skaffe ca. fem mio. kr.« siger Peter Bo Christensen.

Planlægger generationsskifte

For at få økonomien til at hænge sammen, blev det besluttet at frasælge det bedste bygningsæt og sælge gårdens malkekvæg og maskinpark, og Jonathan Nielsen skulle desuden sælge sit parcelhus i Sinding, så han fik råd til at købe bygningerne og fire ha jord på Bavgård.

»Det er en rigtig god måde at komme i gang på uden den store risiko, for hvis ikke landbruget løber rundt, kan jeg sælge maskinerne fra og blive boende i huset med et almindeligt lønarbejde,« siger Jonathan Nielsen.

Den model forventer han dog ikke at få brug for, og han fortæller, at det er tanken, at han med årene skal forsøge at overtage nogle af de mindre jordlodder, som hans far har forpagtet. På den måde kan han gradvist forberede et generationsskifte, og går

Som led i det tætte samarbejde passer Jonathan Nielsen 170 ungdyr fra Sømosegård hjemme på Bavgård, hvor han også skal han i marken med sin nyleasede Valtra T 194 for at producere en masse grovfoder til farens 210 malkekøer.

»Med den løn, jeg betaler Jonathan, burde han arbejde mindst 90 timer,« joker hans 56-årige far, Niels Peter Nielsen (t.h.), som forventer at danne et fælles gårdråd sammen med sønnen. Det skal ruste dem til i fællesskab at planlægge strategien for udviklingen af Bavgård og Sømosegård og lægge skinnerne ud for et kommende generationsskifte for de to landbrug, som tilsammen omfatter 460 ha.

det efter planen, vil han måske allerede i løbet af de kommende ti år arbejde en robust økonomi, som gør det muligt for ham at sætte sit navn under et skøde på Sømosegaard.

»Lige nu skal der være et afkast på alt det, jeg investerer i. Derfor får jeg heller ikke realiseret mit øn-

ske om et større maskinhus, da det ikke bidrager til indtjeningen,« siger Jonathan Nielsen, som kommer med et par ikke helt overraskende afsløringer.

»Man bliver lidt træt engang imellem, men jeg kommer ikke til at kede mig, de næste år...«

Merkur tror på fremgang for økologien

Andelskassens portefølje af økologiske landmænd har generelt en sund økonomi, men også hos Merkur har det været nødvendigt at stramme kravene til nye landmandskunder

FINANSIERING
AF JAKOB BRANDT

Når Ole Andersen, som rådgiver landbrugskunder hos Merkur Andelskasse, tager temperaturen på andelskassens landbrugskunder, giver det ikke anledning til de store panderynker.

»Hvis vi kigger bredt på landbruget, må vi sige, at økologerne indtil nu har klaret sig godt, og vi har i dag kun få kunder, som kæmper med overlevelse. Det er specielt svineproducenterne, som er ramt af meget lave afregningspriser, men vi håber, de klare den. Generelt må vores porteføljer af økologiske landmænd betragtes som sund,« siger Ole Andersen.

Hver gang, Merkur Andelskasse udlåner 10 kr., går den ene til et økologisk eller biodynamisk landbrug, men han erkender, at pengene ikke sidder helt så løst som tidligere. Han lægger heller ikke skjul på, at man skal være godt forberedt, hvis man vil låne penge hos Merkur. Et solidt CV og en gennemarbejdet forretningsplan er et godt udgangspunkt, men hvis ikke du er økolog, eller ønsker at overtage et landbrug, du vil omlægge til økologi, er der ingen grund til at banke på døren hos andelskassen.

»Vi vil rigtig gerne tage økologer ind, og vi vil rigtig, rigtig gerne støtte omlægning af konventionelle landbrug. Der er sjældent to sager, som er helt ens, men de, der kan bevise, at de forfølger deres mål ved at spare op og søge den rigtige viden, de er også bedst stillet,« siger Ole Andersen.

Han tror på fortsat fremgang for økologisk landbrug, hvor en løbende udvikling af de enkelte driftsgrene og en øget forædlingsgrad skal være med til at sikre, at økonomien følger med.

Tidligere tog vi større risici

Bæredygtighed er på mange niveauer et nøgleord hos Merkur Andelskasse, som siden 1982 har formidlet lån til grønne landmænd – både de unge, som står på spring for at købe deres første gård, og de etablerede økologer, som vil udvide eller investere i forbedringer af bedriften.

Den politik bliver der ikke ændret på, selv om også Merkur har været nødt til at stramme på kravene til nye landmandskunder, som i dag i

Når en ung driftsleder møder op for at søge et lån hos Merkur Aarhus-afdeling, nøjes erhvervsrådgiver for landbrugskunder, Ole Andersen, ikke med at tjekke hans økonomi og cv. Han trykprøver også hans evne til at arbejde sammen med naturen.

udgangspunktet skal komme med ca. 20 pct. i egenkapital, hvis de vil have et lån til et gårdkøb.

»Tidligere tog vi større risici, og vi har været med til at omlægge landbrug, som andre ikke ville røre ved, men det er et overstået kapitel at åbne døren for landmænd med en meget spinkel økonomi,« siger Ole Andersen.

Merkur har været gennem en periode med så stor tilgang af kunder inden for bankens kerneområder, at det var nødvendigt at drosle ned for væksten for at leve op til de skærpede kapitalkrav, som hele sektoren er underlagt.

Men selv bankens økonomi i dag ser bedre ud, så det igen er muligt at tage nye økologiske landmænd 'ind i bøgerne', bliver nye låneansøgere kigget ekstra efter i sømmene for at være helt sikker på, at det økologiske landbrug er den rigtige vej for

“ Vi trykprøver, om den unge driftsleder er klar til at droppe giftsprøjten og arbejde sammen med naturen.

OLE ANDERSEN, MERKUR

dem, så et lån bliver starten på en langvarig relation.

Merkur kom selv ud af regnskabsåret 2017 med et minus på 19 mio. kr., men året efter var andelskassen tilbage i de sorte tal med et plus på 3,1 mio. kr., og når regnskabet bliver gjort op til nytår, er forventningen et endnu bedre resultat.

Vi trykprøver landmandskunder

»Vi trykprøver, om den unge driftsleder er klar til at droppe giftsprøjten og arbejde sammen med naturen,«

Merkur Andelskasse

- ▶ Merkur Andelskasse har siden 1982 arbejdet for et bæredygtigt samfund, og 10 pct. af udlånet går til økologiske og biodynamiske landmænd.
- ▶ Merkur har afdelinger i Aalborg, Aarhus og København.
- ▶ Den typiske rente til landbrug ligger p.t. på 5-8 pct.

siger han.

Det sker via samtaler, hvor også mere bløde værdier ofte kommer på bordet.

»Vi kigger først på deres uddannelse og erfaringer med økologi. Har de nogle økologiske naboer eller andre samarbejdspartnere, som kan hjælpe dem, og har de sikret sig kvalificeret faglig rådgivning. Men vi kigger også på, om de har familiens opbakning til at overtage et landbrug, og om de er parat til et liv på landet, så der er tale om en meget grundig men ofte også noget subjektiv vurdering, før Merkur bevilliger et lån.

»De, der kan bevise, at de forfølger deres mål ved at spare op og søge den rigtige viden, de er også bedst stillet,« siger Ole Andersen, som sjældent oplever to generationsskiftesager, som er helt ens.

Han erkender samtidig, at Merkur i dag siger nej til flere, og at det er blevet vanskeligere at skaffe finansiering, men omvendt beskriver han de skærpede krav som en fordel for de kunder, som ender med en låneaftale.

»Det betyder, at de kommer ind i

erhvervet med en mere robust økonomi, og at vi derfor vil være mere indstillet på at hjælpe dem med at udvikle landbruget,« siger Ole Andersen.

Selveje er ikke den eneste vej

Kan man ikke selv skrabe nok kapital sammen, beskriver han Vækstfondens etableringslån til unge under 40 år som en god mulighed.

»Vækstfonden er en god samarbejdspartner i etableringsfasen, men renten er høj og løbetiden kort, og vi vil ikke acceptere, at hele egenkapitalen består af lånte penge fra familie og Vækstfonden,« pointerer Ole Andersen.

Han oplever en voksende tilgang af unge innovative landmænd, som beholder deres job ved siden af et deltidslandbrug på op til 30-40 ha, men som har en ambition om på længere sigt at gøre landbruget til deres levebrød.

Kniber det med finansiering via de sædvanlige kanaler, opfordrer han til at tænke i nye ejerformer.

»Vi har også flittigt brugt Danmarks Økologiske Jordbrugsfond, som opkøber landbrugsjord via aktieselskabet Dansk Økojord. Det er et godt alternativ, hvis man ikke selv har kapital nok til at købe en ejendom, og hidtil har vi haft gode erfaringer med fonden, som er en meget professionel samarbejdspartner. Fonden tilbyder en løsning, der ikke binder landmanden så økonomisk hårdt op, som hvis han selv ejer jorden. Via en forpagtningsaftale opnår landmanden den samme brugsret men får meget mindre gældsforpligtelser, da han kun selv skal købe bygninger og maskinpark,« siger Ole Andersen.

Den model beskriver han som en god vej ind i et økologisk landbrug, hvor det ikke nødvendigvis handler om at være størst.

Jonathan Nielsen

- ▶ Født: 6. sep. 1993
- ▶ 2011 AGRO 10 Asmildkloster Landbrugsskole (AL)
- ▶ 2013 Faglært landmand, AL
- ▶ 2014 Landbrugsmedhjælper på malkebesætning
- ▶ 2017 Produktionsleder, AL
- ▶ Marts 2019: Overtager bygningerne på Bavngård og forpagter jorden fra Danmarks Økologiske Jordbrugsfond
- ▶ I de mellemliggende perioder har Jonathan arbejdet på bl.a. forældrenes gård og en økologisk ejendom i nabolaget, mens han sideløbende tjente penge ved at købe og udleje landbrugsmaskiner til sin far og andre lokale landmænd.

“ Når jeg sidder på min traktor, kan jeg ikke mærke, at jorden er lejet. Jeg driver den, som er den min egen.

JONATHAN NIELSEN OM FONDSEJE

Når næste generation tager over

På gården Ellinglund ved Silkeborg driver Anne og Gert Glob Lassen en økologisk mælkeproduktion. Ægteparret trives med udfordringerne med at skabe optimale vilkår for mark og køer

Ellinglund har været drevet økologisk siden 1996, hvor Gerts far valgte at omlægge, da en række praktiske forhold gjorde det muligt. Gert overtog gården i 2006.

Ifølge Gert har Ellinglund nået den optimale størrelse med harmoni mellem mælkeproduktion, stald og de tilgængelige marker. Desuden ser Anne og Gert det som en stor hjælp, at Gerts far har valgt at lade overdragelsen ske på et tidligt tidspunkt og derfor har haft mulighed for fortsat at arbejde på gården i mange år.

I dag er de oprindelige 40 økologiske køer og 40 hektar blevet til 375 malkekøer og drift af 600 hektar pløjefri jord, som leverer hovedparten af bedriftens foder. En stor del af foderet henter køerne dog selv ude på markerne, når de i sommerhalvåret er på græs hver dag.

Balancen mellem innovation og økonomi

Gert og Anne fortæller, at mange landmænd anser det som

en stor udfordring at kunne reagere hurtigt på trends og ændre produktionen, da landmændene ofte står med større gæld efter for eksempel at have bygget dyre staldanlæg, der skal afbetales over mange år. Det påvirker omstillingsevnen – også selv om at trends, efterspørgsel og lyst til at ændre på produktionsmetoder måtte være til stede. Allerede nu må parret gøre sig grundige overvejelser i forhold til at tage de rigtige valg med henblik på, at gården skal kunne overtages et godt stykke tid ude i fremtiden.

Ændring af vaner tager tid – men forskningsprojekter kan bane vej for nye initiativer

Anne har sammen med Gerts far hidtil stået for kalvepasningen, men i januar startede Anne og Gert, hvad de troede skulle være et forsøg. Nu ønsker de ikke at gå tilbage igen. Ellinglund deltager i det transnationale CORE Organic Cofund projekt "GrazyDaiSy", hvor forskere og rådgivere i samarbejde med landmænd undersøger, hvordan det er muligt at få malkekvægsystemer til at fungere, så køerne kan have deres kalve hos sig i længere tid, og kalvene kan vokse op i grupper sammen med voksne køer og andre kalve.

På Ellinglund bliver kalvene hos deres mor i 2-3 uger og dernæst tre måneder hos en ammetante. Fordi koen eller ammekoen passer kalvene, frigøres der tid på gården, som tidli-

gere blev brugt til fodring. Processen resulterer blandt andet i mindre tid til vask af kalveskåle og udmugning af kalvehytter, og i stedet bruges tiden på at observere kalvene. Kalvene vokser hurtigere, fordi de får al den mælk, de kan drikke, og de er mindre syge. Hvis de alligevel får diarree, kommer de sig hurtigere end tidligere. En anden fordel er, at kalvene lærer voksenadfærd ved at gå sammen med de ældre køer. Anne konstaterer desuden, at køerne relativt hurtigt stiger i ydelse, så snart kalven er væk.

Ægteparret siger, at de højst sandsynligt ikke var gået i gang med at lade ko og kalv gå sammen lige foreløbigt, hvis ikke de var blevet kontaktet af seniorforsker Mette Vaarst, Institut for Husdyrvidenskab ved Aarhus Universitet, og Anne ikke havde deltaget i en studietur til Tyskland og Holland. I første omgang blev de spurgt om, hvorfor de ikke gjorde brug af et sådant system, og hvilke bekymringer de havde i forhold til at komme i gang. At blive en del af et forsknings- og udviklingsprojekt og have mulighed for at deltage i et netværk af forskere, rådgivere og andre landmænd kan give det endelige incitament til at turde prøve noget nyt, om ikke andet i det små til en start, uden at løbe en stor risiko.

NYT FRA
INTERNATIONALT CENTER
FOR FORSKNING I
ØKOLOGISK JORDBRUG
OG FØDEVARESYSTEMER

Helene Uller-Kristensen,
Kommunikation, ICROFS

GI' EN ØKO-VENLIG GAVE

Adventsgave, mandelgave, julegave, værtindegave, fødselsdagsgave eller bare en god gave? Støt en god sag – og glæd en anden med et Økoven-medlemskab. Med gaven støtter du en forening, som arbejder for en verden, der tænker og handler økologisk.

Giv gaven på
okologi.dk/gave

ØKOLOGISK
landsforening

INDKALDELSE TIL GENERALFORSAMLING

Økologisk Landsforening indkalder til generalforsamling og fagudvalgenes årsmøder den 6.-7. marts 2020.

Vi glæder os til at se dig.

ØKOLOGISK
landsforening

Sæt X
i kalenderen
allerede nu

Arrangementet afholdes i Studentershusfonden ved Århus Universitet. Dagsorden ifølge vedtægterne.

Forslag der ønskes behandlet under punkt 4. indkomne forslag, skal være modtaget skriftligt på cuh@okologi.dk senest den 24. januar 2020.

Invitation og nærmere om praktik og program udsendes til medlemmerne og angives på foreningens generalforsamlings hjemmeside.